

Hoogbegaafdheid en orthopedagogisch veld.

In een maatschappij die is ingericht op het gemiddelde, vormen hoogintelligente kinderen een risicogroep die speciale aandacht behoeft. Vooroordelen als zou een hoogintelligent kind er van zelf wel komen en dat hoogbegaafdheid een luxeprobleem is van de elite bepalen nog steeds de houding van veel opvoeders. Zij kunnen medeoorzaak zijn in de belemmering van een doorlopende ontwikkeling van het hoogintelligente kind. Vroegtijdige herkenning, erkenning en begeleiding zijn van groot belang. Meestal is het een combinatie van risicofactoren die tot probleemsituaties leidt.

De risicovelden kunnen als volgt ingedeeld worden:

1. Problemen veroorzaakt door persoonlijkheidskenmerken:
 - a. Motorische ontwikkeling en cognitieve ontwikkeling lopen niet gelijk. (Vooral in de peuterleeftijd kan het probleem optreden dat kinderen zich een duidelijk beeld kunnen vormen van wat ze willen doen, bouwen of tekenen, maar dat de - fijne - motoriek hen daartoe ontbreekt. Het niet kunnen bereiken van het zichzelf gestelde einddoel kan leiden tot intense frustratie en emotionele uitbarstingen)
 - b. Omgang met andere kinderen. (In de peuterleeftijd en onderbouw basisschool proberen deze kinderen hun omgeving te ordenen. Zij zoeken naar zekerheid door de nadruk te leggen op 'regels' die zij proberen toe te passen op anderen. Vaak gebeurt dit in de vorm van ingewikkelde spelregels en proberen de - vaak ongewenste - leiding te nemen over hun leeftijdsgenootjes. Dit kan ertoe leiden dat het hoogbegaafde kind niet geaccepteerd wordt door de groep.)
 - c. Overdreven zelfkritiek en perfectionisme. (Doordat zij vaak onrealistisch hoge verwachtingen hebben van zichzelf en de te bereiken idealen, is het moeilijk om hun zelfgestelde ideaalbeeld te bereiken. Dit kan uiteindelijk tot een negatief zelfbeeld leiden of tot overdreven perfectionisme.)
 - d. Het vermijden van risico's. (Hoger besef van potentiële problemen/gevaren kan leiden tot het vermijden van het nemen van risico's. Dat kan weer leiden tot onderpresteren.)
 - e. Hoogbegaafde kinderen met een handicap. (Problemen in het motorisch zenuwstelsel kunnen ertoe leiden dat het kind de potentiële mogelijkheden niet kan uiten. Dit kan sociale en emotionele problemen veroorzaken.)
2. Problemen veroorzaakt door de omgeving. Gebrek aan begrip en steun kunnen problemen veroorzaken op de volgende gebieden.
 - a. Cultuur en normen van de school. (Het klassikale systeem is gebaseerd op groepering van leeftijdsgenoten. Hoogbegaafde kinderen zijn per definitie verder dan leeftijdsgenoten. Zij komen voor de moeilijke keuze te staan of ze zich gaan conformeren aan het gemiddelde van de klas of dat ze hun eigen weg volgen en gezien worden als een buitenbeentje.)
 - b. Het Nederlandse onderwijsbestel is niet ingesteld op de combinatie van hoge intelligentie en handicaps. Voor leerlingen met een dergelijke combinatie is vrijwel geen geschikt onderwijs te vinden. Met name voor de groep hoogintelligente leerlingen met dyslexie, ADHD en stoornissen in het autistisch spectrum betekent dit vaak een gedwongen daling in onderwijsniveau, waardoor zij niet langer optimaal gebruik leren maken van hun sterke kanten. Hierdoor kunnen onnodig veel problemen ontstaan in het zelfbeeld en sociale functioneren.
 - c. Verwachtingen van anderen. (Hoogbegaafde kinderen, vooral de creatievere, passen zich niet zonder meer aan. Zij stellen regels, rituelen, rolverdelingen en tradities ter discussie en overtreden zo de verwachtingen die anderen hebben. Dit gedrag kan leiden tot een

onbehaaglijk gevoel of irritatie van anderen. Om toch geaccepteerd te worden, kan het kind zijn bekwaamheden gaan verbergen.)

- d. Verhoudingen met 'peers'. (Een 'peer' =ontwikkelingsgelijke; is voor een hoogbegaafd kind zelden een leeftijdsgenoot, maar veeleer een ouder kind. Binnen het schoolsysteem worden zij vaak gedwongen te functioneren in groepen waarin geen echte peers te vinden zijn. Dit kan leiden tot vereenzaming of het zich aanpassen aan het niveau van de groep in een poging om toch ergens bij te horen. De eigenheid van het kind kan hier ernstig in de problemen komen.)
- e. Gezinsverhoudingen. (Steun van het gezin blijkt van essentiële waarde en van grote invloed op de ontwikkeling van sociale en emotionele vaardigheden. Het gezin vormt bovendien een vangnet bij problemen waar het hoogbegaafde kind tegenaan kan lopen. Kennis over hoogbegaafdheid is belangrijk voor de begeleiding van het kind. Soms kan worsteling met eigen problemen van de ouders de steun aan het kind beperken.)

3. Leerproblemen

- a. Leerstijl. (In de praktijk blijkt dat veel hoogintelligente kinderen een voorkeur hebben voor een simultane leerstijl, terwijl in het onderwijs vaak een beroep wordt gedaan op een sequentiële leerstijl. Zie bijlage 2.)
- b. automatiseringsproblemen. (Veel hoogintelligente kinderen hebben problemen met automatiseren; rekentafels en woordrijen leren zijn hiervan bekende voorbeelden. Door hun snelle denken en sterke geheugen is automatiseren voor hen ook lange tijd weinig functioneel. Bovendien leren de meesten associatief, wat een probleem vormt bij rijtjes leren.)
- c. Verbaal - performaal discrepantie. (Indien er een groot verschil bestaat tussen het verbale en het performale vermogen - meer dan 12 punten op een intelligentietest - kan dat leiden tot moeite met het omzetten van auditief ontvangen instructie in handelingen. Stapsgewijze instructie, meer visueel materiaal en voordoen wat de bedoeling is, kan dan helpen.)
- d. Gebrekkige leerstrategieën. (Als gevolg van te weinig uitdagende leerstof in de basisschoolperiode kan een hoogintelligente leerling onvoldoende leerstrategieën ontwikkelen. Dit leidt m.n. in de loop van het voortgezet onderwijs vaak tot problemen.)
- e. Leerproblemen ten gevolge van een neurologisch probleem (Combinaties van hoogbegaafdheid met deze problemen komen ook voor. Enerzijds kan het probleem gemaskeerd worden door de compenserende capaciteiten van een hoogbegaafd kind - zo wordt dyslexie vaak pas zeer laat ontdekt - , anderzijds kan situatieafhankelijk signaalgedrag leiden tot onterechte diagnose van ADHD, PDD-NOS e.d.)

4. Problemen als gevolg van een opstapeling van belemmerende factoren.

- a. Depressiviteit. (Een combinatie van problemen kan het kind dusdanig uit zijn evenwicht brengen, dat het het gevoel krijgt alle vat op het eigen leven verloren te hebben. Zo'n situatie waarin het kind geen bevrediging, waardering door anderen of zelfrespect meer vindt, kan leiden tot ernstige depressiviteit. Het aantal zelfmoorden ligt onder hoogbegaafde kinderen hoger dan onder leeftijdsgenoten.)
- b. Gedragsproblemen. (Signaalgedrag veroorzaakt door onderliggende problemen, zoals non-acceptatie door de omgeving, verveling en niet-competent verklaard worden) kan zich uiten in clownesk en/of storend gedrag o.a. in de klas, wat zelfs ADHD achtige vormen aan kan nemen of juist gedrag waarin het kind zich terugtrekt/onzichtbaar wordt, wat in sommige gevallen autistiforme trekken kan krijgen.)
- c. Onderpresteren en voortijdig schoolverlaten. (Hierin kunnen meerdere factoren een rol spelen: aanpassing aan de groep om erbij te horen, een kwalitatief of kwantitatief te gering

speel/leeraanbod, een te grote afstand in cognitief of sociaal opzicht van de groep. Een hoog percentage onderpresteerders verlaat voortijdig, ongediplomeerd, het onderwijs.

<http://www.mariadekker.nl>